

IJAN KOLDVEL

PETO
JEVANĐELJE

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Ian Caldwell

THE FIFTH GOSPEL

Copyright © 2015 by Ian Caldwell

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Za Meredit.
Najzad.*

ISTORIJSKA NAPOMENA

PRE DVE HILJADE GODINA dva brata su krenula iz Svete zemlje da šire hrišćansko učenje. Sveti Petar je otputovao u Rim i postao simbolični utemeljitelj zapadnog hrišćanstva. Njegov brat Sveti Andreja otišao je u Grčku i postao simbolični utemeljitelj istočnog hrišćanstva. Vekovima je crkva čijem su nastanku pomogli ostala jedinstvena. Ali pre hiljadu godina Zapad i Istok su se podelili. Zapadni hrišćani postali su katolici predvođeni papom, naslednikom Svetog Petra. Istočni hrišćani postali su pravoslavci, na čelu s naslednicima Svetog Andreje i drugih apostola, znanim kao patrijarsi. To su danas najveće hrišćanske zajednice na svetu. Između njih postoji mala grupa poznata kao istočni katolici; prevazilazeći sve razlike, oni slede istočnu tradiciju i pokoravaju se papi.

Radnja ovog romana odvija se 2004. godine, kada je predsmrtna želja pape Jovana Pavla Drugog bila da ponovo ujedini katolike i pravoslavce. To je priča o dva brata, katolička sveštenika, jednom zapadnom i jednom istočnom.

PREDGOVOR

MOJ SIN JE PREMLAD da razume praštanje. Odrastajući u Rimu, stekao je utisak da se oprost dobija lako. Ljudi čekaju u redu pred ispovedaonicama u Katedrali Svetog Petra, a crvena sijalica se pali i gasi označavajući da je sveštenik završio s jednim grešnikom i da je spreman za sledećeg. Savest ne može biti prljava kao spavaća soba ili rublje, misli moj sin, pošto je potrebno manje vremena da se očisti. Zato kad god ostavi vodu u kupatilu da predugo teče ili razbaca igračke po podu ili se vrati iz škole blatnjavih pantalona, Petar traži oproštaj. Pruža mi izvinjenja kao što papa pruža blagoslove. Moj sin će tek za dve godine poći na svoju prvu ispovest. A za to postoji dobar razlog.

Nijedno dete ne može da shvati greh. Krivicu. Razrešenje. Sveštenik može oprostiti neznancu toliko brzo da dete ne može zamisliti koliko će mu jednog dana biti teško da oprostí svojim neprijateljima. Ili svojim bližnjima. Dete nema predstavu o tome koliko je dobrim ljudima ponekad teško da oprostite sami sebi. Najmračnije greške mogu biti oprostene,

---

ali nikada ne mogu biti izbrisane. Nadam se da će mome sinu ti gresi ostati mnogo dalji nego mome bratu i meni.

Rođen sam da budem sveštenik. Moj ujak je sveštenik; moj stariji brat Simon je sveštenik, a nadam se da će i Petar jednog dana postati sveštenik. Ne sećam se vremena kada sam živeo izvan Vatikana. Petar u Vatikanu živi od rođenja.

U očima sveta postoje dva Vatikana. Jedan je najlepše mesto na svetu, hram umetnosti i muzej vere. Drugi je fabrika za proizvodnju katoličanstva, zemlja starih sveštenika koji večito prete paklom. Čini se nemogućim da dečak odrasta u bilo kom od ta dva mesta. Pa ipak, naša zemlja oduvek je puna dece. Svi imaju decu: papini baštovani, papini radnici, papini švajcarski gardisti. Kad sam bio mali, Jovan Pavle je verovao u poštovanje granice siromaštva, pa je davao povišicu za svaka nova usta koja valja hraniti. Igrali smo se žmurke u njegovim vrtovima, igrali smo fudbal s njegovim ministrantima, igrali smo flipere iznad sakristije njegove bazilike. Protiv svoje volje odlazili smo s majkama u vaticansku samoposlugu i vaticansku robnu kuću, a zatim s očevima na vaticansku benzinsku stanicu i u vaticansku banku. Naša zemlja jedva je veća od igrališta za golf, ali radili smo sve što rade sva deca. Simon i ja smo bili vrlo srećni. Obični. Od ostalih vaticanskih dečaka razlikovali smo se samo u jednom. Otac nam je bio *sveštenik*.

Naš otac je bio grkokatolik, a ne rimokatolik, što znači da je nosio dugu bradu i drugačiju mantiju, da je služio Svetu liturgiju a ne Svetu misu i da je mogao da se oženi pre rukopoloženja. Rado je govorio da smo mi grkokatolici Božji izaslanici, posrednici koji bi mogli pomoći ponovnom ujedinjenju katoličanstva i pravoslavlja. U stvarnosti su grkokatolici slični izbeglicama na granici između dve neprijateljske velike sile. Naš otac je pokušavao da prikrije teret koji nosi. Na svetu

---

ima milijardu rimokatolika i svega nekoliko hiljada Grka kao što smo mi, pa je on bio jedini oženjeni sveštenik u zemlji koju vode sveštenici u celibatu. Trideset godina ostali vatikanski sveštenici gledali su ga s visine dok im je on pripremao dokumenta i slao ih naviše. Unapređen je tek pred kraj karijere, a to je bilo unapređenje koje stiže s krilima i harfom.

Moja majka je umrla nedugo posle toga. Od raka, rekli su lekari. No oni nisu razumeli. Moji roditelji upoznali su se šezdesetih godina; u tom treptaju oka kada je sve delovalo moguće. Često su plesali u našem stanu. Preživевši to neozbiljno vreme, i dalje su se zajedno usrdno molili. Porođica moje majke je rimokatolička i više od stoleća slala je sveštenike uz vatikansku lestvicu, pa su je se odrekli kad se udala za maljavog Grka. Posle smrti mog oca rekla mi je da joj je neobično što i dalje ima ruke kada više nema ko da ih drži. Simon i ja smo je sahranili pored našeg oca iza vatikanske parohijske crkve. Iz tog vremena ne pamtim gotovo ništa. Sećam se samo da sam svakodnevno bežao iz škole, odlazio na groblje, sedeo objumivši rukama kolena i plakao. Onda me je Simon nekako pronalazio i vodio kući.

Bili smo tek šiparci, pa smo predati na staranje ujaku, vatikanskom kardinalu. Najbolji opis ujaka Lučija jeste da ima srce dečaćića koje drži u tegli pored proteze. Kao predsednik Pontifikalne komisije za grad-državu Vatikan, kardinal Lućio posvetio je najbolje godine svog života uravnoteživanju našeg nacionalnog budžeta i sprečavanju vatikanskih radnika da stvore sindikat. Na ekonomskoj osnovi protivio se ideji nagrađivanja porodica koje imaju više dece, pa bi se, čak i da je imao vremena da odgaja osirotele sinove svoje pokojne sestre, tome načelno usprotivio. Nije se bunio kad smo se Simon i ja vratili u stan naših roditelja i odlučili da se odgajamo sami.

Ja sam bio premlad da radim, pa je Simon prekinuo školovanje na godinu dana i zaposlio se. Nismo znali da kuva-
mo, da šijemo ili da popravljamo toalet, pa je Simon sve to
naučio sam. On me je ujutru budio za školu i davao mi novac
za užinu. Oblačio me je i kuvao mi. Ministrantsku veštinu
naučio sam isključivo od njega. Svaki katolički dečak u naj-
gorim noćima svog života odlazi u postelju pitajući se da li
su životinje poput nas zaista vredne blata iz kog nas je Bog
načinio. Ali u moj život, u moju tamu, Bog je poslao Simo-
na. Nismo zajedno preživeli detinjstvo. *On* ga je preživeo i
proneo me je kroz detinjstvo na leđima. Oduvek osećam da
je moj dug prema njemu prevelik da bih ga ikada mogao
isplatiti. Učinio bih za njega sve što mogu.

Sve.

PRVO POGLAVLJE

„HOĆE LI STRIC SIMON zakasniti?“, pita Petar.

Naša domaćica, sestra Helena, sigurno se pita to isto gledajući prepečenog oslića u tiganju. Trebalo je da moj brat stigne pre deset minuta.

„Nije važno“, odgovaram. „Pomozi mi da postavim sto.“

Petar ne obraća pažnju na mene. Penje se na stolicu, kleči i objavljuje: „Simon i ja ćemo ići u bioskop, a posle ću mu pokazati slona u Zoološkom vrtu, a onda će me naučiti kako da izvedem marseljski okret.“

Sestra Helena struže nogama pred štednjakom. Misli da je marseljski okret neka vrsta plesnog koraka. Petar je užasnut. Podigavši ruku pokretom čarobnjaka koji baca čini, kaže: „Ne! To je dribling! Kao *Ronaldo*.“

Simon stiže avionom iz Turske u Rim na umetničku izložbu koju priređuje naš zajednički prijatelj Ugo Nogara. Otvaranje izložbe za nedelju dana biće svečanost za koju ne bih dobio pozivnicu da nisam sarađivao s Ugom. No pod ovim

krovom živimo u svetu petogodišnjaka. Stric Simon dolazi kući da drži časove fudbala.

„Život nije samo šutiranje lopte“, kaže sestra Helena.

Ona je preuzela na sebe ulogu ženskog glasa razuma. Kad je Petru bilo jedanaest meseci, moja žena Mona nas je napustila. Od tada je ova divna redovnica meni kao ocu sistem za održavanje života. Pozajmio nam ju je ujak Lućio, koji ima na raspolaganju bataljone kaluđerica, a ja ne mogu da zamislim šta bih bez nje pošto ne mogu da platim ni ono što bi svaka razumna šiparica tražila za posao dadilje. Srećom, sestra Helena ne bi ostavila Petra ni za šta na svetu.

Moj sin odlazi u spavaću sobu i vraća se noseći digitalni budilnik. S darom za neposrednost nasleđenim od majke, spušta budilnik na sto ispred mene i pokazuje.

„Dušo“, uverava ga sestra Helena. „Verovatno samo voz oca Simona kasni.“

Voz. Ne stric. Zato što bi Petru bilo teško da shvati da Simon ponekad zaboravi da ponese novac za voznu kartu ili se suviše unese u razgovor s neznancima. Mona čak nije htela da sina nazovemo po Simonu jer ga je smatrala suviše nepredvidivim. Iako moj brat obavlja najprestižniji posao kome mladi sveštenik može da se nada – on je diplomata u Državnom sekretarijatu Svete stolice, eliti naše katoličke birokratije – istina je da mu je neophodno što više teškog rada. Kao svi muškarci iz porodice naše majke, on je rimokatolički sveštenik, što znači da se nikada neće ženiti ni imati dece. Osim toga, za razliku od drugih vatikanskih sveštenika rođenih za pisači sto i veliki stomak, njegova duša je nemirna. Mona je, blagoslovena bila, želela da našeg sina nazove po svom pouzdanom, smirenom, zadovoljnom ocu. Zato smo načinili kompromis kad smo ga krstili: u jevanđeljima Isus poznaje ribara po imenu Simon i daje mu novo ime Petar.

Vadim mobilni telefon i kucam Simonu poruku – *Jesi li blizu?* – dok Petar ispituje sadržinu tiganja sestre Helene.

„Oslić je riba“, objavljuje tek tako. Sada je u fazi klasifikacije. Osim toga, mrzi ribu.

„Simon voli ovo jelo“, kažem mu. „Jeli smo ga u detinjstvu.“

Zapravo, kad smo Simon i ja spremali ovo jelo, pravili smo ga s bakalarom, a ne s oslićem, jer je s jednom svešteničkom platom moralo da se štedi i na ribljoj pijaci. A kako me je Mona često podsećala kad smo planirali ovakve obroke, moj brat, za glavu viši od svih sveštenika unutar ovih zidina, jede za dvojicu.

Mislim na Monu češće nego inače. Moj brat kao da sa sobom uvek donosi i senku njenog odlaska. Oni su magnetski polovi moga života; jedno uvek vreba u senci onog drugog. Mona i ja smo se znali još kao deca unutar vatikanskih zidina, a kad smo se ponovo sreli u Rimu, činilo nam se da je posredi volja Božja. No imali smo problem akcije i reakcije – grkokatolički sveštenici moraju ili da se ožene pre rukopoloženja ili da se ne ožene nikad – a s ove tačke gledišta jasno mi je da je Moni verovatno trebalo više vremena da se pripremi. Život supruge u Vatikanu nije lak. Život sveštenečke supruge još je teži. Mona je radila puno radno vreme gotovo do dana kad je rodila našeg plavoookog dečkića koji je jeo kao ajkula, a spavao i manje od ajkule. Ona ga je dojila tako često da sam zaticao frižider ispražnjen njenim pokušajima da se dopuni.

Tek kasnije je sve postalo jasno. Frižider je bio prazan jer je ona prestala da odlazi u kupovinu. Ja to nisam primetio jer sam digao ruke od redovnih obroka. Molila se sve manje. Pevala je Petru sve manje. Onda je, tri sedmice pre prvog rođendana našeg sina, nestala. Pronašao sam bočicu tableta sakrivenu ispod šolje u dnu plakara. Lekar iz Zdravstvene

službe Vatikana objasnio mi je da je pokušavala da se izvuče iz depresije. Ne smemo izgubiti nadu, rekao je. I tako smo Petar i ja čekali da se Mona vrati. Čekali smo i čekali.

On se danas zaklinje da je se seća. No ta sećanja su zapravo pojedinosti s fotografija koje viđa u stanu. On ih boji znanjem stečenim s televizije i iz reklama u časopisima. Još nije primetio da žene u našoj crkvi ne nose ruž za usne i ne koriste parfem. Tužno, ali njegovo crkveno iskustvo je gotovo rimokatoličko: kad me pogleda, vidi usamljenog sveštenika, samog, bez supruge. Protivrečnosti njegovog sopstvenog identiteta još ga čekaju u budućnosti. No on stalno spominje majku u molitvama, a ljudi su mi pričali da se Jovan Pavle slično ponašao kad je u ranom dobu ostao bez majke. U toj misli nalazim utehu.

Najzad zvoni telefon. Sestra Helena se smeši dok hitam da se javim.

„Halo?“

Petar me napeto posmatra.

Očekujem da čujem zvuke stanice podzemne železnice ili, još gore, aerodroma. No to nije ono što čujem. Glas s druge strane je slab. Daleko je.

„Simone?“, kažem. „Jesi li to ti?“

On kao da me ne čuje. Veza je rđava. Shvatam to kao znak da je bliže kući nego što sam očekivao. Teško je održavati signal na vaticanskom tlu.

„Alekse“, čujem ga kako kaže.

„Da?“

Govori dalje, ali signal se davi u pucketanju statičkog elektriciteta. Pada mi na pamet da je možda usput svratio u Vatikanske muzeje da vidi Uga Nogararu, koji se muči pod pritiskom dovršavanja priprema svoje velike izložbe. Iako to

---

Petru nikad ne bih rekao, baš liči na moga brata da nađe još neku dodatnu dušu da se usput i za nju postara.

„Simone“, kažem. „Jesi li u muzeju?“

Iščekivanje ubija Petra za stolom. „Stric je kod gospodina Nogare?“, šapuće Heleni.

No s druge strane linije nešto se menja. Iznenada čujem šištanje. Prepoznajem ga kao zvuk vetra. On je napolju. A ovde u Rimu besni oluja.

Veza se na trenutak poboljšava.

„Alekse, treba da dođeš po mene.“

Od njegovog glasa žmarci mi prožimaju kičmu.

„Šta se desilo?“, pitam.

„Ja sam u Kastel Gandolfu. U vrtovima.“

„Ne razumem“, kažem mu. „Zašto si tamo?“

Vetar se ponovo diže i iz slušalice izbija neobična buka. Zvuči mi kao da moj brat ječi.

„Molim te, Alekse“, kaže on. „Dođi odmah. Ja sam... ja sam blizu istočne kapije, ispod vile. Moraš da stigneš ovamo pre policije.“

Moj sin skamenjen zuri u mene. Gledam kako mu papirni salvet klizi s krila i leprša kroz vazduh kao papina bela kapica zahvaćena vetrom. Sestra Helena takođe me gleda.

„Ne miči se odatle“, kažem Simonu i okrećem se kako Petar ne bi video izraz za koji znam da mi se jasno vidi u očima. Zato što sam u glasu moga brata čuo nešto čega nika-da pre nije bilo. Strah.

DRUGO POGLAVLJE

VOZIM PREMA KASTEL GANDOLFU po oluji koja se valja sa severa. Kiša je ljutita, kapi odskaču od pločnika kao buve. Dok sam stigao na auto-put, vetrobransko staklo bilo je bubanj po kom nebo udara. Na sve strane vozila usporavaju i penju se na ivičnjake. Dok sazvežđe crvenih svetala iščezava, misli mi se vraćaju na moga brata.

Simon je u detinjstvu bio spreman da se po grmljavini popne na drvo kako bi spasao uličnu mačku. Jedne večeri na plaži u Kampaniji gledao sam ga kako pliva u jato meduza da pomogne devojčici koju je ponela struja. Te zime, kad je njemu bilo petnaest, a meni jedanaest godina, pošao sam da se nađem s njim u sakristiji Svetog Petra, gde je bio ministrant. Trebalo je da me povede na šišanje u grad, ali kad smo izlazili iz bazilike, jedna ptica je proletela kroz prozor kupole sedamdesetak metara iznad nas, a onda smo čuli udar kad je pala na balkon. Simon je zbog nečega morao to da vidi, pa smo se trčeći popeli uz šest miliona stepenika i izašli na uski mermerni kružni sims iznad oltara. Između nas i ambisa bila

---

je samo ograda. Golubica je na simsu lepetala krilima ukrug i iskašljavala sićušne kapi krvi. Simon joj je prišao i podigao je. Tada je neko povikao: *Stani! Ne prilazi!*

S druge strane kupole jedan čovek se naslanjao na ogradu. Zurio je u nas crvenim očima. Simon je odjednom potrčao ka njemu.

Nemojte, gospodine!, povikao je. *Nemojte!*

Čovek je prebacio nogu preko ograde.

Gospodine!

Čak ni da mu je Bog dao krila, Simon ne bi stigao na vreme. Čovek se nagnuo napred i pustio se. Gledali smo ga kako pada kao čioda. Odozdo sam čuo vodiča kako govori *bronzna ukradena s Panteona*, a čovek je i dalje padao, sada manji od trepavice. Najzad se čuo krik i pojavila se mala mrlja krvi. Seo sam. kolena su mi popustila. Ne sećam se da sam se pomakao dok Simon nije došao po mene.

Ni dan-danas ne znam zašto je Bog poslao tu pticu kroz taj prozor. Možda je želeo Simonu da pokaže kako je to kad ti nešto isklizne između prstiju. Naš otac je umro sledeće godine, pa možda ta pouka nije mogla da sačeka. No poslednje čega se sećam od tog dana, pre nego što su radnici sve izbacili iz crkve, jeste Simon na tom simsu, ispruženih ruku, skamenjen, kao da pokušava da vrati pticu nazad u nebo. Kao da treba samo da vrati vaz u policu.

Tog popodneva sveštenici su ponovo osvetili baziliku, kako se uvek čini kada hodočasnik skoči s kupole. No niko ne može ponovo da osveti dete. Dve sedmice kasnije naš horovođa ošamario je jednog dečaka zato što falšira, a Simon je iskočio iz reda i ošamario horovođu. Probe hora otkazane su na tri dana, a moji roditelji su pokušavali da primoraju Simona da se izvini. On je čitavog života bio sušta poslušnost. Tada je rekao da će radije napustiti hor nego se izviniti. U nacrtu

---

našeg puta do ljudi kakvi postajemo tu nalazim temelj. Sve što znam o svom bratu nepokolebljivo je nastalo iz te tačke.

Decenija između Simonovog odlaska na koledž i početak njegove diplomatske obuke bila je vrlo teška za Italiju. Atentati i podmetanja bombi iz našeg detinjstva uglavnom su prestali, ali u Rimu su izbijali vulkanski protesti protiv nesposobne vlade koja se rušila pod teretom sopstvene korumpiranosti. Tokom koledža Simon je marširao s univerzitetskim studentima. Tokom studija bogoslovije marširao je solidarno s radnicima. Kad je pozvan da stupi u diplomatske redove, mislio sam da su ti dani iza nas. Onda je, pre tri godine, maja 2001, Jovan Pavle odlučio da otputuje u Grčku.

To je bila prva papska poseta našoj otadžbini posle trinaest stoleća, a naši zemljaci nisu joj se radovali. Gotovo svi Grci su pravoslavci, a Jovan Pavle je želeo da okonča raskol između naših crkava. Simon je otišao u Grčku da tome prisustvuje. No mržnju moj brat nikada nije mogao da razume. Od našeg oca nasledio je gotovo protestantsku otpornost na sud istorije. Pravoslavci optužuju katolike da su prema njima rđavo postupali u svim ratovima, od krstaških pohoda do Drugog svetskog rata. Krive katolike što odmamljuju pravoslavce iz crkve njihovih predaka u novi hibridni oblik katoličanstva. Samo postojanje istočnih katolika izaziva neke pravoslavce, ali Simon ipak nije mogao da shvati zašto njegov rođeni brat, grkokatolički sveštenik, neće da pođe s njim u Atinu.

Nevolje su počele i pre nego što je Simon stigao. Kad se proširila vest da će Jovan Pavle stupiti na helensko tlo, u grčkim pravoslavnim manastirima oglasila su se pogrebna zvona. Stotine pravoslavaca izašle su na ulice da protestuju noseći zastave s natpisima ARHIJERETIK i DVOROGO ČUDOVIŠTE IZ RIMA. Novine su objavljivale članke o svetim ikonama koje su prokrvarile. Proglašen je dan nacionalne

---

žalosti. Simon, koji se dogovorio da odsedne u parohijskom domu nekadašnje grkokatoličke crkve našeg oca, po dolasku je otkrio da su pravoslavni nazadnjaci unakazili vrata boja-
ma u spreju. Rekao je da je policija odbila da pomogne. Moj
brat je najzad našao potlačenog kog je rođen da štiti.

Te noći grupica tvrdokornih pravoslavaca probila se u crkvu i prekinula liturgiju. Načinili su veliku grešku kada su parohu skinuli mantiju i gazili po antiminsu, svetoj tkanini koja se stavlja na oltar.

Moj brat je visok skoro dva metra. Njegov osećaj obaveze prema slabima i bespomoćnima pojačava saznanje da je veći i snažniji od svakoga. Simon se nejasno seća da je izgurao jednog pravoslavca iz crkve pokušavajući da spase grkokatoličkog sveštenika. Pravoslavac kaže da ga je Simon bacio kroz vrata. Grčka policija tvrdi da mu je slomio ruku. Simon je uhapšen. Njegov novi poslodavac, Državni sekretarijat Svete stolice, morao je pregovorima da obezbedi njegov hitni povratak u Rim. Zato Simon nije svojim očima video kako se Jovan Pavle nosio s istim neprijateljstvom, ali daleko uspešnije.

Grčki pravoslavni episkopi ponašali su se prema Jovanu Pavlu s naglašenim prezirom. On se nije žalio. Vređali su ga. Nije se branio. Zahtevali su izvinjenje zbog katoličkih grehova od pre mnogo vekova. Govoreći u ime milijarde živih duša i nebrojenih preminulih katolika, Jovan Pavle se izvinio. Pravoslavci su bili toliko preneraženi da su pristali da učine nešto što su do tog trenutka odbijali: da stoje s njim u molitvi.

Oduvek sam se nadao da je držanje Jovana Pavla u Atini povoljno uticalo na Simonovo ponašanje, da je to bila još jedna pouka poslata s neba. Od tada se Simon izmenio. Ponavljam to sebi iznova dok vozim iz Rima ka jugu u srce oluje.

U DALJINI SE POMALJA Kastel Gandolfo: dugački greben iznad čudnovate prerije igrališta za golf i stovarišta polovnih automobila koja se protežu od rimskih predgrađa ka jugu. Pre dve hiljade godina ovde je bilo igralište careva. Pape letuju ovde tek nekoliko stoleća, ali to je dovoljno da se prostor zvanično proglasi za proširenje naše zemlje.

Obilazim brdo i vidim vozilo karabinijera u podnožju litice. Italijanski policajci iz stanice s druge strane granice dele cigaretu dok oluja besni. No italijanski zakoni ne važe tamo kuda ja idem. Po jakoj kiši ne vidim ni traga od vaticanske policije i od toga mi grč u grudima polako popušta.

Parkiram fijat na mestu gde brdo tone u jezero Albano i pre nego što ću izaći na pljusak, zovem jedan broj. Na peto zvono javlja se mrgodni glas.

„Da.“

„Mali Gvido?“ kažem

On frkće. „Ko je to?“

„Aleks Andreu.“

Gvido Kanali je moj drug iz detinjstva, sin vaticanskog mehaničara turbina. U zemlji u kojoj je za većinu poslova jedina kvalifikacija krvno srodstvo s nekim ko to već radi, Gvido nije uspeo da nađe bolji posao od tovarenja balege u papskoj farmi krava muzara na brdu. Uvek gleda nešto da iskamči. Iako nije slučajnost što nam se putevi više ne ukrštaju, sada mi treba njegova pomoć.

„Nisam više Mali Gvido“, kaže on. „Stari mi je umro prošle godine.“

„Žao mi je.“

„Znači da je bar nekome žao. Čemu imam da zahvalim za ovaj poziv?“

„U gradu sam i treba mi usluga. Možeš li da mi otvoriš kapiju?“

Po njegovom iznenađenom tonu zaključujem da nema pojma da se radi o Simonu. I to je dobra vest. Sklapamo pogodbu. Daću mu dve ulaznice za predstojeću izložbu – Gvido zna da ih mogu nabaviti preko ujaka Lučija. Čak i najveće lenčuge u našoj zemlji žele da vide šta je to moj prijatelj Ugo uradio. Prekidam vezu i krećem mračnom stazom uzbrdo do mesta susreta, gde se vetar zaoštava do siktanja koje sam čuo tokom telefonskog razgovora sa Simonom.

Iznenađen sam – i u prvi mah obradovan – što ne vidim nikakve znakove nevolje. Kad god sam u prošlosti dolazio da preuzmem svog brata od policije, on je učestvovao u neakvoj pobuni. No ovde nema kordona seljaka na trgu, nema protestnog marša vatikanskih radnika koji traže veće nadnice. Papska letnja palata na severnom kraju sela deluje napušteno. Dve kupole Vatikanske opservatorije dižu se s krova kao grudve na glavi junaka crtanog filma koji Petar gleda na televiziji. Čini se da je ovde sve u redu. Čini se čak da ništa nije živo.

Privatna pešačka staza vodi iz palate u papske vrtove, a na vrtnoj kapiji vidim žar cigarete kako lebdi u crnoj pesnici.

„Gvido?“

„Sjajno vreme za posetu“, kaže cigareta, a onda pada u lokvu da umre. „Pođi za mnom.“

Dok mi se oči privikavaju, vidim da moj vodič izgleda tačno kao pokojni Veliki Gvido: ima isto pljosnato lice prčastog nosa i široka leđa kao u neke bube. Vatikanski telefonski imenik prepun je osoblja koje smo Simon i ja poznavali u detinjstvu, ali nas dvojica smo gotovo jedini sveštenici. U našem sistemu, kastinskom, ljudi ponosno dolaze na mesta očeva i dedova koji su pre njih glancali podove ili popravljali

nameštaj. No ponekad je teško videti druga iz detinjstva kako se uzdiže na viši položaj, pa čujem dobro poznat prizvuk u Gvidovom glasu dok otključava metalnu bravu, pokazuje svoj kamion i kaže: „Uđite, oče.“

Kapija služi da spreči ulazak neželjenih posetilaca, a živića da im onemogućí pogled. S obe strane naše zemlje je italijansko selo, ali to se ne vidi. Greben ovog brda, dug skoro kilometar, papina je privatna zemlja čuda. Njegovo imanje u Kastel Gandolfu veće je od čitavog Vatikana, ali na njemu niko ne živi osim nekoliko baštovana i radnika i starog astronoma jezuite koji spava preko dana. Pravi stanovnici su vočke i avenije pinija, hektari cvetnih leja, mermerne statue nasleđene od paganskih imperatora sada dignute na postolja u vrtovima da se smeše Jovanu Pavlu tokom letnjih šetnji. Odavde s vrha pogled se pruža od jezera do mora. Dok se vozimo nepopločanom baštenskom stazom, nigde nema ni žive duše.

„Kuda si hteo da odeš?“, pita me Gvido.

„Samo me ostavi u vrtovima.“

Podiže obrvu. „Usred *ovoga*?“

Oluja i dalje besni. Zainteresovan mojim neobičnim zahetvom, Gvido uključuje javni radio da proverí da li neko čavrlja. No i tu vlada tišina.

„Moja devojka radi ovde“, kaže i podiže prst s volana da mi pokaže. „U maslinjacima.“

Ne govorim ništa. Često ovuda vodim nove pitomce mog starog semeništa, pa bih na dnevnom svetlu bolje prepoznao okolinu. No po mraku i jakoj kiši razaznajem samo traku staze pred farovima. Prilazimo vrtovima i vidim da nema kamiona, policijskih kola ni baštovana s baterijskim lampama.

„Izbezumljuje me ta cura“, kaže Gvido i vrti glavom. „Ali, Alekse, znaš kakvo dupe ima.“ Zviždi.

Što dublje zalazimo u senke, to sam uvereniji da nešto nikako nije u redu. Simon je sigurno sam na kiši. Prvi put pomišljam da je možda povređen. Da je doživeo nekakvu nesreću. Ipak, preko telefona je spomenuo policiju, a ne hitnu pomoć. Premotavam naš razgovor u glavi tragajući za nečim što sam možda pogrešno shvatio.

Gvidov kamion krivuda kroz vrtove i stiže na ivicu čistine. „Ovde je dobro“, rekao sam. „Ovde ću izaći.“

Gvido gleda oko sebe. „Ovde?“

Ja već izlazim.

„Ne zaboravi naš dogovor, Alekse“, dovikuje mi. „Dve karte za otvaranje izložbe.“

No suviše sam obuzet mislima da odgovorim. Gvido odlazi, a ja vadim telefon i zovem Simona. Signal je ovde raspršen i nema pouzdane veze. Ali na trenutak ipak čujem zvono drugog mobilnog telefona.

Krećem prema zvuku šarajući mlazom svetla baterijske lampe. U brdo su usečeni široko stepenište i tri velike terase koje se spuštaju u pravcu udaljenog mora. Na svakom centimetru posađeno je cveće u krugovima unutar osmougaonika unutar kvadrata, i svaka latica je na svom mestu. Prostor deluje beskrajno i u meni izaziva snažnu zebnju.

Otvaram usta da pozovem Simona po imenu, ali nešto se pojavljuje preda mnom. S najviše terase razaznajem da je to ograda. Istočna granica papinog imanja. Tačno pred kapijom mlaz svetla obasjava nešto tamno. Obris obučen u crno.

Rub mantije leprša mi na vetru dok trčim prema obrisu. Tlo je neravno. Grumenje zemlje se izvrnulo, korenje trave viri iz njih kao paukove nožice.

„Simone!“, vičem. „Jesi li dobro?“

Ne odgovara mi. Čak se i ne miče.

Srljam ka njemu trudeći se da se ne okliznem na blatu. Razdaljina između nas se smanjuje. Ipak, on ne progovara.

Stižem pred njega. Pred svoga brata. Polažem ruke na njega govoreći: „Jesi li dobro? Reci mi da si dobro.“

Pokisao je i bled. Mokra kosa lepi mu se za čelo kao u lutke. Crna mantija pripija mu se uz žilavo telo kao dlaka trkačkog konja. Mantije su starinska odeća koju su nekada nosili svi rimski sveštenici pre nego što su u modu ušle crne pantalone i sakoi. U ovoj pomrčini moj krupni brat u mantiji deluje gotovo sablasno.

„Šta se dogodilo?“, pitam jer mi još ne odgovara.

Pogled mu je odsutan. Zuri u nešto na zemlji.

U blatu leži dugački crni kaput. Takve kapute nose rimski sveštenici. Zove se greka, zbog sličnosti s mantijom grčkih sveštenika. Pod kaputom je grba.

Zamišljao sam ovaj trenutak svakojako, ali ne ovako. Na kraju grbe je par cipela.

„Gospode Bože“, šapućem. „Ko je to?“

Simonov glas je toliko suv da pucketa.

„Nisam mogao da ga spasem“, kaže.

„Simone, ne razumem ništa. Reci mi šta se dešava.“

Cipele mi privlače pogled. Jedna ima rupu na đonu. Nešto me tišti, kao da mi neko noptom grebucka misli.

Vetar je naneo listove papira na ogradu između papskog imanja i puta. Kiša ih je zalepila za metalne rešetke kao papirmaše.

„Zvao me je“, mrmlja Simon. „Znao sam da je u nevolji. Došao sam što sam pre mogao.“

„Ko te je zvao?“

Ali polako shvatam značenje Simonovih reči. Shvatam i šta me to tišti. Rupa na đonu mi je poznata.

Odmičem se jedan korak. Stomak mi se zateže. Šake mi se grče u pesnice.

„K-kako...?“; mucam.

Neka svetla odjednom kreću baštenskom stazom prema nama; sitna su, kreću se u parovima. Primiču se i vidim da su to policijski džipovi.

Vatikanska žandarmerija.

Spuštam se na kolena, ruke mi drhte. Na zemlji pored tela leži otvoren kofer za spise. Vetar i dalje izbacuje papire.

Žandarmi trče ka nama i dovikuju nam da se odmaknemo od tela. No ja posežem i radim ono što mi svi nagoni nalažu. Moram da vidim.

Sklanjam Simonovu greku. Oči mrtvog čoveka širom su otvorene. Jezik mu je pritisnut uz obraz. Izraz lica mog prijatelja je tup. Na slepoočnici mu je crna rupa iz koje proviruje komadićak mesa.

Oblaci me pritiskaju. Simon me hvata i povlači nazad. *Odmakni se*, kaže.

Ali ja ne mogu da skrenem pogled. Vidim da su džepovi sakoa izvrnuti. Vidim traku bele kože s koje je skinut ručni sat.

„Pomerite se, oče“, kaže žandarm.

Najzad se okrećem. Žandarmovo lice liči na staru kožnu rukavicu. Po sitnim očima i srebrnoj kosi prepoznajem inspektora Falkonea, šefa vatikanske policije, čoveka koji trči pored automobila Jovana Pavla.

„Ko je od vas otac Andreu?“, pita inspektor.

Simon istupa napred i kaže: „Obojica. Ja sam vas zvao.“

Zurim u svoga brata pokušavajući da shvatim sve ovo.

Falkone pokazuje jednog svog čoveka. „Pođite sa specijalnim agentom Brakom. Kažite mu šta ste sve videli.“

Simon radi kako mu je rečeno. Uzima iz džepova kaputa novčanik, telefon i pasoš, ali kaput ostavlja prebačen preko

tela. Polazi za agentom govoreći: „Ovaj čovek nema rodbine. Moram se postarati da bude dostojno sahranjen.“

Falkone škilji. Izjava je čudna, ali kako potiče od sveštenika, on je prihvata.

„Oče“, kaže, „jeste li poznavali ovog čoveka?“

Simon odgovara slabim glasom: „Bio mi je prijatelj. Zove se Ugolino Nogara.“

TREĆE POGLAVLJE

POLICAJAC ODVODI SIMONA MALO dalje da ga ispita, a ja gledam kako ostali žandarmi postavljaju uže oko čistine. Jedan posmatra dva i po metra visoku ogradu uz javni put pokušavajući da shvati kako je uljez prodro u papske vrtove. Drugi zuri u bezbednosnu kameru postavljenu iznad nas. Većina žandarma u prethodnom životu bili su gradski policajci. Priпадnici Uprave policije Rima. Vide da je Ugu ukraden sat, da mu nema novčanika, da mu je kofer za spise otvoren silom, pa ipak razmatraju pojedinosti kao da se nešto ne uklapa.

U ovim brdima vatrena je narodna ljubav prema Svetom ocu. Žitelji pričaju o papama koji su im kucali na vrata, sturali se da svaka kuća u selu ima pile u loncu. Mnogi stariji muškarci zovu se Pije, po papi koji je u ratu štitio njihove porodice. Ovo imanje ne štite zidovi, nego seljani. Čini se da je ovde pljačka nemoguća.

„Oružje!“, čujem povik jednog žandarma.

On stoji na ulazu u tunel, široku pokrivenu ulicu kojom je rimski car šetao posle ručka. Još dva žandarma trče ka

njemu, a vode ih dvojica baštovana. Čujem stenjanje. Nešto veliko se prevrće. No, šta god da su žandarmi našli, to nije pištolj kom su se nadali.

„Lažna uzbuna“, viče jedan.

Grudi mi podrhtavaju. Zatvaram oči. Preplavljuju me tala-si osećanja. Viđao sam i ranije ljude kako umiru. Pomazivao sam bolesnike u bolnici u kojoj je Mona radila. Molio sam se za samrtnike. Pa ipak, ne mogu da potisnem ova osećanja.

Jedan žandarm prilazi i fotografiše otiske stopala u blatu. Sada su vrtovi puni policije. No moj pogled se stalno vraća na Uga.

Zbog čega mi je bio tako posebno drag? Zbog izložbe će se, sada posmrtno, u Rimu mnogo govoriti o njemu, a ja ću moći da kažem da sam imao izvesnog udela u tome. Ali on me je osvojio svojim ratnim ožiljcima. Naočarima koje nika-ko nije stizao da popravi. Rupama na đonovima. Nespretnošću koja je iščezavala kad progovori o svom velikom projektu. Čak i svojim neurotičnim, neizlečivim alkoholizmom. Ništa mu na svetu nije bilo važno osim izložbe i njoj je posvećivao svaku misao. Postojao je radi njene budućnosti. Upravo to je, shvatio sam, izvor mojih osećanja. Toj izložbi Ugo je bio otac.

Simon se vraća, a za njim i žandarm koji ga je ispitivao. Oči moga brata su prazne i vlažne. Čekam da nešto kaže. Umesto njega, progovara policajac.

„Možete da idete“, kaže. „Gospodo.“

No upravo tada stiže vreća za telo. Niko se ne miče. Dvojica žandarma podižu Uga na vreću i rastežu rubove oko njega. Povlačenje patent-zatvarača zvuči kao cepanje somota. Kreću s Ugom, a Simon kaže: „Stanite.“

Policajci se okreću.

Simon podiže ruku i kaže:

„Prigni, Gospode, uho svoje.“

Žandarmi spuštaju vreću s telom. Svako u dometu Simonovog glasa – svaki policajac, svaki baštovan, svaki čovek iz svakog staleža – podiže ruku da otkrije glavu.

„Ponizno Te molim“, govori Simon, „da se smiluješ duši sluge tvojega Ugolina Nogare, kome si zapovedio da pređe s ovog sveta u svet mira i svetlosti. Prizovi ga u nasledstvo svetih. Kroz Hrista Gospodina, amin.“

Ja u sebi dodajem dve najvažnije grčke reči, najsažetiju i najmoćniju hrišćansku molitvu.

Kyrie, eleison.

Gospode, smiluj se.

Svi pokrivaju glave. Vreća se ponovo podiže. Kreće tamo kuda ide.

Između rebara me tišti bolna nepomičnost.

Uga Nogare više nema.

SIMON STIŽE DO KOLA, otvara pregradak za rukavice i opipava ga. Slabim glasom pita: „Gde su mi cigarete?“

„Bacio sam ih.“

Na ekranu mog mobilnog telefona piše da me je sestra Helena zvala dva puta. Petar sigurno ludi od brige. No ovde je signal preslab za poziv.

Simon grozničavo češe vrat.

„Nabavićemo ti cigarete kad se vratimo“, kažem mu. „Šta se tamo dogodilo?“

Izdiše kroz ugao usana, izbacuje oblak nevidljivog dima. Primećujem da desnom rukom steže desnu butinu.

„Jesi li povređen?“, pitam ga.

On odmahuje glavom, ali se namešta tako da mu nozi bude udobnije. Prste leve ruke gura u manžetnu koje sveštenici koriste kao džepove. Ponovo traži cigarete.

Okrećem ključ. Fijat oživljava, a ja se naginjem i ljubim brojanice koje je Mona davno okačila o ogledalo. „Uskoro ćemo stići kući“, kažem. „Kad budeš spreman za razgovor, reci mi.“

On klima glavom, ali ćutke. Dobuje prstima po usnama i zuri prema čistini na kojoj je Ugo izgubio život.

BRŽE BISMO STIGLI U Rim da smo jahali slonove preko Alpa. Stari fijat našeg oca radi na jednom cilindru od prvobitna dva. Danas postoje kosilice s više konjskih snaga. Dugme stereo-uređaja zardalo je i stalo na 105 FM, na Radio Vatikanu, koji emituje molitve Bogorodici. Simon skida brojanice s ogledala i prebira ih. Glas na radiju kaže: *A Pilat, želeći da ugodni narodu, pusti im Varavu, a Isusa šibavši predade da Ga razapnu*. Te reči su znak za uobičajene molitve: *Očenaš*, *deset Zdravomarija*, *Slava Ocu* – i te molitve bacaju Simona u odsutnu zamišljenost.

„Zašto bi iko želeo njega da opljačka?“, pitam jer ne mogu da podnesem tišinu.

Ugo nije imao gotovo ništa vredno krađe. Nosio je jeftin ručni sat. U novčaniku je imao jedva dovoljno za voznu kartu do Rima.

„Ne znam“, kaže Simon.

Uga sam s debelim svežnjem novčanica video samo jednom, kada je po povratku sa službenog puta menjao novac na aerodromu.

„Jeste li doleteli istim avionom?“, pitam.

Obojica su radili u Turskoj.

„Ne“, kaže Simon odsutno. „On se vratio preksinoć.“

„Šta je radio ovde?“

Moj brat me gleda iskosa kao da pokušava da proseje značenje iz gluposti.

„Pripremao je izložbu“, kaže Simon.

„Zašto je pošao pešice kroz vrtove?“

„Ne znam.“

U ovim brdima, na italijanskoj teritoriji oko papskog imanja, ima nekoliko muzeja i arheoloških nalazišta. Ugo je u njima možda nešto istraživao ili se sastao s nekim kustosom. No nepokrivena nalazišta sigurno su zatvorena kad je naišla oluja, pa bi Ugo morao da potraži zaklon.

„Vila u vrtovima“, kažem. „Možda je tamo krenuo.“

Simon klima glavom. Glas na radiju kaže: *I opletavši venac od trnja metnuše Mu na glavu, i dadoše Mu trsku u desnicu; i kleknuvši na kolena pred Njim rugahu Mu se govoreći: „Zdravo, care judejski!“* Počinje sledeći krug molitava, a Simon ga sledi ostavljajući mrvice blata na zrcima brojanica dok ih pomera palcem. On nikad nije bio sitničav sveštenik, ali je uvek uredan i pristojan. Blato mu se suši na koži, a on zuri u paučinu sitnih pukotina na površini i zrnca prašine koja brojanice skidaju.

Sećam se kako smo nas dvojica isto ovako sedeli, nedugo po Petrovom rođenju, jedne večeri kad sam odvezao Simona na aerodrom odakle je poleteo na svoju prvu dužnost u inostranstvu. Slušali smo radio i gledali avione kako plivaju po nebu iznad nas ostavljajući za sobom perjanice kao anđeli. Moj brat veruje da je diplomatija Božji posao, da za pregovaračkim stolom verska mržnja umire. Kad je Simon prihvatio položaj u južnoj Bugarskoj, gde živi manje od stotine katolika, ujak Lućio je kršio ruke i govorio da bi moj brat isto tako mogao da preuzme zastupništvo klanice svinja u Izraelu. No

tri četvrtine Bugara su pravoslavni hrišćani, i moj brat je od putovanja u Atinu smatrao svojim zadatkom da unapređuje ideju ponovnog ujedinjenja dve najveće crkve na svetu. Ta vrsta idealizma oduvek je bila Simonov greh. Sveštenici u našem Državnom sekretarijatu unapređuju se po vremenskom sledu – postaju biskupi posle deset, a nadbiskupi posle dvadeset godina službovanja – i to objašnjava činjenicu da veliki broj od sto pedeset kardinala čine ljudi iz Sekretarijata. No oni koji ne budu unapređeni najčešće su bili zavedeni sopstvenim dobrim namerama. Kao što je Lućio upozoravao Simona, maharadža mora da bira hoće li predvoditi svoj narod ili će čistiti za svojim slonom. U toj metafori Mona, Petar i ja bili smo slon. Simon mora da se izdvoji od nas pre nego što ga osećanje dužnosti uspori.

No Simon je onda premešten u Tursku, a Bog mu je dobio novi slučaj: Uga Nogar. Zalutalu ovcu. Krhku dušu koja se muči s remek-delom svoje karijere. Zbog toga mogu lako da zamislim kako je mome bratu sada. Njegov bol vrlo je sličan onom koji bi mene pogodio kada bi se nešto dogodilo Petru.

„Ugo je sada na boljem mestu“, podsećam ga.

Ovo ubeđenje pomoglo je dvojici dečaka da prežive smrt svojih roditelja. Izvan smrti je život; izvan patnje je spokoj. Ali rana je suviše sveža i Simon ne može da pojmi Ugovu smrt. Umesto da prebira brojanice, steže ih u šaci.

„Šta te je žandarm pitao?“, kažem.

Koža ispod očiju mu je naborana. Ne znam da li žmirka u daljinu ili je nekoliko godina u Sekretarijatu to donelo čoveku od svega tridesetak.

„Za telefon“, kaže.

„Zašto?“

„Da vidi kad me je Ugo zvao.“

„Šta još?“

Zuri u telefon u ruci. „Jesam li video nekoga drugog u vrtovima.“

„Jesi li?“

On kao da pliva u tami. Neodređeno odgovara samo: „Nikoga.“

Nepovezane misli prepliću mi se po glavi. Kastel Gandolfo u jesen se smiruje. Papa napušta svoju letnju rezidenciju i vraća se u Vatikan, pa Švajcarka garda i žandarmerija povlače ljudstvo s imanja. Turistička mesta uveče su pusta jer poslednji voz za Rim kreće u pet po podne, a ako su ovdašnji džeparoši makar malo nalik na rimske, sigurno postaju nasilniji kada laka lovina ode. Na trenutak me opsega slika kako Uga po kiši na praznom seoskom trgu proganja neko takav.

„Tačno preko puta je karabinijska stanica“, kažem. „Zašto Ugo nije zvao njih?“

„Ne znam.“

Možda ih je i zvao, ali su odbili da pređu granicu Vatikana. A ako je pokušao da pozove naš vatikanski broj za hitne slučajeve, 112, sumnjam da je bio u dometu.

„Šta ti je rekao preko telefona?“, pitam.

Simon podiže ruku. „Molim te, Alekse. Treba mi malo vremena.“

Povlači se u sebe kao da je sećanje na taj telefonski poziv naročito bolno. Simon je sigurno bio na putu s aerodroma kad mu je zazvonio telefon. Možda je rekao taksisti da smešta okrene kola, ali to nije bilo dovoljno.

Sećam se kako je smesta doleteo kući kad sam mu javio da me je Mona napustila. Zakleo se da će ostati sve dok se ne budem ponovo osećao kao ljudsko stvorenje. To je potrajalo šest sedmica. Lučio ga je preklinjao da se vrati u ambasadu. Umesto toga, Simon mi je pomogao da oblepim Rim